

VYSOKÝ PREDSTAVITEĽ
ÚNIE PRE
ZAHRANIČNÉ VECI
A BEZPEČNOSTNÚ POLITIKU

V Bruseli 10. 6. 2020
JOIN(2020) 8 final

**SPOLOČNÉ OZNÁMENIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE,
RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU
A VÝBORU REGIÓNOV**

Boj proti dezinformáciám o ochorení COVID-19 – Aké sú fakty

ÚVOD

Pandémiu COVID-19 („koronavírus“) sprevádza nebývalá „infodémia“¹. Sociálne médiá zaplavila vlna často falošných alebo nepresných informácií o víruse², ktoré môžu podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) vyvolať zmätok a nedôveru a oslabiť účinnú reakciu verejného zdravotníctva.

K šíreniu tejto „infodémie“ prispievajú základné ľudské obavy. Sociálna izolácia viedla k tomu, že milióny ľudí zostali vo svojich domovoch a začali viac využívať sociálne médiá aj ako zdroj informácií. Online platformy, overovatelia faktov a používatelia sociálnych médií pritom hlásia milióny falošných alebo zavádzajúcich príspevkov³. Keďže ide o nový vírus, medzery vo vedomostiach sa ukázali byť živnou pôdou na šírenie nepravdivých či zavádzajúcich tvrdení.

V nadväznosti na akčný plán boja proti dezinformáciám⁴ sa žiada v súlade s našimi demokratickými hodnotami prijať koordinovanejšie opatrenia na zmiernenie rizík, ktorým sú vystavené otvorené spoločnosti. Odolnosť našich spoločností voči výzvam spojeným s pandémiou COVID-19 spočíva na pilieroch spoločných hodnôt a demokratických inštitúcií vrátane slobody prejavu a pluralitných médií.

V reakcii na výzvu členov Európskej rady⁵ a ministrov zahraničných vecí EÚ,⁶ ako aj na obavy Európskeho parlamentu sa toto spoločné oznámenie zameriava na okamžitú reakciu na dezinformácie súvisiace s pandémiou koronavírusu, pričom skúma, aké kroky už boli prijaté a aké konkrétne činnosti, ktoré možno rozbehnúť z jestvujúcich zdrojov, by mali nasledovať.

V tomto oznámení sú zároveň uvedené oblasti, v ktorých kríza poukázala na zásadnejšie výzvy a ktoré sa budú s postupom krízy ďalej posudzovať a zapracujú sa do širšieho prístupu k posilňovaniu demokracie. Ten sa v zmysle politických usmernení predsedníčky von der Leyenovej predstaví v akčnom pláne pre európsku demokraciu⁷. Jeho cieľom bude ďalej posilniť činnosť EÚ zameranú na boj proti dezinformáciám, prispôbiť sa

¹ Tento termín používa WHO v nasledovnom zmysle: „Infodémia znamená, že o istom probléme je k dispozícii priveľa informácií, čo sťažuje hľadanie jeho riešenia. V núdzovej situácii zdravotníctva sa ňou môžu šíriť mylné informácie, dezinformácie a fámy. Infodémia môže brániť verejnému zdravotníctvu v účinnej reakcii a vytvárať medzi ľuďmi zmätok a nedôveru“: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200305-sitrep-45-covid-19.pdf?sfvrsn=ed2ba78b_4.

² Európska komisia nachádza vo svojom každodennom monitoringu médií o pandémii COVID-19 státisíce článkov (https://ec.europa.eu/jrc/en/covid-19-media-surveillance?solsort=ds_created%20desc) a na sociálnych médiách na celom svete sa objavujú milióny zmienok.

³ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/corona_fighting_disinformation.pdf.

⁴ JOIN(2018) 36 final z 5. decembra 2018.

⁵ Členovia Európskej rady 26. marca 2020 schválili spoločné vyhlásenie, v ktorom sa zaviazali rozhodne bojovať proti dezinformáciám transparentným, včasným a faktickým oznamovaním svojich opatrení, a tak ďalej posilňovať odolnosť svojich spoločností. Požadujú, aby sa do spoločného úsilia v plnej miere zapojili Komisia a vysoký predstaviteľ a aby o ňom informovali Radu. <https://www.consilium.europa.eu/media/43076/26-vc-euco-statement-en.pdf>.

⁶ Ministri zahraničných vecí EÚ 3. apríla 2020 vyjadrili obavy v súvislosti s mylnými informáciami a dezinformáciami a potrebu pokračovať v boji proti ich negatívnemu vplyvu na spoločnosti, životy ľudí a verejné zdravie. Zdôraznili, že treba zintenzívniť spoločné úsilie v boji proti dezinformáciám v úzkej spolupráci inštitúcií EÚ, členských štátov a sociálnych médií. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2020/04/03/>.

⁷ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_en.pdf.

premenlivým hrozbám a manipuláciám, a podporiť slobodné a nezávislé médiá. Súčasťou tohto komplexného prístupu je pripravovaný akt o digitálnych službách⁸

Doterajšie opatrenia EÚ proti dezinformáciám

Európska komisia a vysoká predstaviteľka predstavili svoj prístup k boju proti dezinformáciám v roku 2018⁹. Akčný plán proti dezinformáciám vychádzal z európskych hodnôt a základných práv, najmä zo slobody prejavu. Vytýčil „celospoločenský“ prístup, ktorý povedie posilneniu spolupráce medzi kľúčovými aktérmi, ako sú verejné orgány, novinári, výskumníci, overovatelia faktov, online platformy a občianska spoločnosť. Vychádzal zo skúseností, ktoré od roku 2015 získala pracovná skupina East StratCom zriadená v rámci Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (ESVČ) s cieľom riešiť dezinformačné kampane s pôvodom v Rusku.¹⁰ Dôležitou súčasťou akčného plánu z roku 2018 bolo naliehať na platformy, aby sa riadili samoregulačným kódexom postupov proti šíreniu dezinformácií, na ktorom sa dohodli v nadväznosti na oznámenie Komisie z apríla 2018¹¹. V marci 2019 bol zriadený systém včasného varovania, ktorý prepojil odborníkov na dezinformácie z inštitúcií EÚ a členských štátov a uľahčil medzivládnu výmenu analýz a najlepších postupov, napríklad v oblasti iniciatívnej komunikácie a účinnej reakcie. Ďalším kľúčovým prvkom akčného plánu bolo posilnenie medzinárodnej spolupráce, napríklad v rámci G7 a Organizácie Severoatlantickej zmluvy (NATO). Okrem toho Európska komisia a Európsky parlament vykonávajú aktívnu komunikačnú politiku a vyvracajú mýty aj na regionálnej a miestnej úrovni.

1. KEÚČOVÉ VÝZVY INFODÉMIE COVID19 A ĎALŠÍ POSTUP ICH RIEŠENIA

Infodémia COVID19 si od EÚ a jej členských štátov vyžaduje rýchlu reakciu. Dezinformácie môžu mať vážne následky: môžu ľudí viesť k ignorovaniu oficiálnych zdravotných odporúčaní a rizikovému správaniu alebo môžu nepriaznivo ovplyvniť naše demokratické inštitúcie a spoločnosti, ako aj našu hospodársku a finančnú situáciu. Kríza vystavila občanov novým rizikám. Môžu sa stať obeťami nielen cielených dezinformačných kampaní domácich a zahraničných subjektov snažiacich sa oslabiť naše demokracie a dôveryhodnosť EÚ a vnútroštátnych či regionálnych orgánov, ale aj obeťami zneužitia a zločineckých praktík. Boj proti toku dezinformácií, mylných informácií a operácií ovplyvňovania zo zahraničia, ktorý možno viesť aj iniciatívnou a pozitívnou komunikáciou, si vyžaduje opatrenia v rámci súčasných nástrojov EÚ a spoluprácu s príslušnými orgánmi členských štátov, občianskou spoločnosťou, platformami sociálnych médií a medzinárodným spoločenstvom, ktoré zvýšia odolnosť občanov¹². Pri tom sa musí v plnej miere rešpektovať sloboda prejavu a ostatné základné práva a demokratické hodnoty.

⁸ Tieto verejné konzultácie ešte prebiehajú: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_962.

⁹ Akčný plán proti dezinformáciám z roku 2018 [JOIN (2018) 36 final z 5. decembra 2018] vychádza z prístupu k politikám, ktorý je vymedzený v oznámení Komisie s názvom „Boj proti dezinformáciám na internete: európsky prístup“ COM(2018) 236 final z 26. apríla 2018.

¹⁰ Pracovná skupina vytvára komunikačné produkty a kampane zamerané na lepšie vysvetľovanie politik EÚ v krajinách Východného partnerstva (Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina). Zároveň podporuje širšie úsilie EÚ o posilnenie mediálneho prostredia v uvedenom regióne. Podáva správy o dezinformačných trendoch a analyzuje ich, vysvetľuje a odhaľuje dezinformačnú rétoriku a zvyšuje informovanosť o dezinformáciách pochádzajúcich z ruského štátu a ruských zdrojov.

¹¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.

¹² Ďalšie podrobné informácie o reakcii EÚ na dezinformácie: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/corona_fighting_disinformation.pdf https://eeas.europa.eu/topics/countering-disinformation_en.

Nasleduje neúplný zoznam príkladov na ilustráciu zložitej situácie počas krízy COVID-19:

- V obehú sú nebezpečné fámy a zavádzajúce informácie o zdravotnej starostlivosti, cez ktoré šíria sa nepravdivé tvrdenia (napríklad, že „umývať si ruky nepomáha“ alebo „koronavírus je nebezpečný len pre starších ľudí“). Takýto obsah nie je nevyhnutne nezákonný, ale môže priamo ohroziť životy a vážne oslabiť úsilie o zamedzenie šírenia pandémie. Jednou z odpovedí kľúčových aktérov, ako sú verejné orgány, médiá, novinári, online platformy, overovatelia faktov a občianska spoločnosť, je poskytnúť o otázkach zdravia hodnoverný obsah a jasne ho zviditeľniť. Ďalšou odpoveďou je naučiť občanov, aby takéto dezinformácie rozoznali a reagovali na ne. Keď idú mimo zákon, mali by ich riešiť príslušné orgány v zmysle platných právnych predpisov.
- Konšpiračné teórie môžu ohrozovať ľudské zdravie, poškodzovať súdržnosť našich spoločností alebo viesť k verejnému násiliu a sociálnym nepokojom (napríklad konšpirácie a mýty o tom, že zariadenia 5G šíria COVID-19, vyvolali útoky na stĺpy, alebo tvrdenia, že určitá etnická či náboženská skupina je pôvodcom šírenia COVID-19, ako napríklad znepokojujúci nárast antisemitského obsahu v súvislosti s COVID-19), a preto treba posilniť odhodlanie celej spoločnosti vrátane príslušných orgánov, médií, novinárov, overovateľov faktov, občianskej spoločnosti a online platformiem a v rámci toho napríklad okamžite uviesť mýty na pravú mieru, zamedziť ich šírenie, prípadne odstrániť informácie alebo zakročiť proti účtom.
- Na nezákonné nenávisťné prejavy (vyvolané napríklad dezinformáciami, že určitá etnická alebo náboženská skupina je zodpovedná za šírenie COVID-19, ktoré priniesli v súvislosti s ochorením znepokojivý nárast rasistického a xenofóbneho obsahu) sa pre platformy vzťahujú pravidlá odstraňovania nezákonného obsahu a príslušné orgány musia postupovať podľa trestného práva svojho členského štátu v súlade s odporúčaním o opatreniach na účinný boj proti nezákonnému obsahu na internete¹³.
- Podvody na spotrebiteľoch (napríklad predaj „zázračných výrobkov“, ktoré sprevádzajú nepodložené tvrdenia o zdravotnom vplyve) sú nezákonné a orgány na ochranu spotrebiteľov a online platformy by proti nim mali zakročiť.
- Priamy zásah orgánov presadzovania práva, ako aj kampane na zvyšovanie informovanosti občanov si vyžaduje počítačová kriminalita (napríklad hackerstvo/phishing, ktoré cez odkazy na COVID-19 šíria malvér)¹⁴.
- Do cielených operácií ovplyvňovania a dezinformačných kampaní o pandémii COVID-19 sa v EÚ, jej susedstve a na celom svete zapojili zahraniční aktéri a niektoré tretie krajiny, najmä Rusko¹⁵ a Čína¹⁶, a snažia sa oslabiť demokratickú diskusiu, prehĺbiť sociálnu polarizáciu a v kontexte pandémie zlepšiť svoj vlastný obraz.

V tejto súvislosti je jedným z poučení z tejto krízy potreba jasne rozlišovať medzi rôznymi formami nepravdivého alebo zavádzajúceho obsahu, ktorý sa objavil počas infodémie, a pripraviť adekvátne odpovede. Preto je dôležité v prvom rade rozlišovať medzi nezákonným obsahom, ako je vymedzený zákonom, a obsahom, ktorý je škodlivý, ale nie

¹³ Odporúčanie Komisie z 1. marca 2018 o opatreniach na účinný boj proti nezákonnému obsahu na internete [C(2018) 1177 final].

¹⁴ Hoci dezinformácie ako také nemajú trestnú povahu, niektoré z ich aspektov by mohli súvisieť s trestnou činnosťou. Europol zriadil pre COVID-19 stránku, ktorá má pomôcť občanom a podnikom, aby sa chránili: <https://www.europol.europa.eu/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>.

¹⁵ Na stránkach www.EUvsDisinfo.eu sa vo verejne prístupnej databáze identifikovalo vyše 500 príkladov prokremelských dezinformácií a činnosti zahraničných štátov opísala vo svojich verejných analytických správach aj ESVČ.

¹⁶ Pozri napríklad: <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid19-pandemic-updated-23-april-18-may/>.

je nezákonný. Po druhé, je dôležité určiť, či je úmyslom uviesť verejnosť do omylu alebo jej spôsobiť ujmu alebo dosiahnuť hospodársky zisk. Pokiaľ tam žiadny takýto úmysel nie je, ak občania zdieľajú nepravdivé informácie s priateľmi a rodinnými príslušníkmi nevedomky v dobrej viere, takýto obsah možno považovať za mylné informácie; a naopak, ak tam uvedený zámer je, obsah by sa považoval za dezinformáciu, ako sa vymedzuje v oznámení Komisie z apríla 2018¹⁷.

Pri operáciách ovplyvňovania môžu aktéri z tretích krajín využívať celý rad úkonov vrátane už spomínaných techník, a to v rôznych kombináciách. V tomto zmysle môžu byť dezinformácie súčasťou operácie ovplyvňovania; aktéri často používajú iné úkony a taktiku manipulatívneho zasahovania¹⁸, ako napríklad šírenie manipulatívnym správaním, koordinované používanie falošných alebo nepravých účtov, automatizované boty a ďalšie spôsoby umelého zvyšovania obľúbenosti obsahu. Takáto koordinácia nasvedčuje tomu, že nepravdivé alebo zavádzajúce informácie boli použité s úmyslom spôsobiť ujmu.

Odpoveď musí prísť z celej spoločnosti a zodpovedať stupňu poškodenia, úmyslu, forme šírenia informácií, zapojeným aktérom a ich pôvodu. Proti mylným informáciám teda možno zakročiť ich dobre cielejším popieraním, uvádzaním mýtov na pravú mieru a iniciatívnym šírením mediálnej gramotnosti; na druhej strane dezinformácie sa musia riešiť inými prostriedkami vrátane vládnych opatrení, ako sa okrem iného uvádza v akčnom pláne proti šíreniu dezinformácií. Platformy musia obmedziť koordinované manipulatívne správanie a zvýšiť transparentnosť operácií zlomyseľného ovplyvňovania.

Pri uplatňovaní všetkých uvedených prostriedkov nápravy by sa mali v plnej miere dodržiavať základné práva, najmä sloboda prejavu.

Zo skúseností s krízou COVID-19 vyplynulo, že reakcii verejných politik EÚ by prospelo, keby boli koordinovanejšia a rýchlejšia. Predpokladom spoľahlivého a účinného riešenia týchto výziev je dôkladné pochopenie problému a dôkazov o jeho vplyve. Keďže kríza COVID-19 sa vyvíja, EÚ musí ďalej pracovať na svojich opatreniach, ktorými rieši zistené nedostatky, a lepšie pochopiť aj predvídať budúce výzvy. Napríklad o možnej vakcíne proti ochoreniu COVID-19 sa budú naďalej šíriť dezinformácie a mylné informácie, ktoré pravdepodobne skomplikujú nasadenie vakcín, keď budú k dispozícii. Pri monitorovaní a účinnej odozve na tieto výzvy bude zásadne dôležité koordinovať sa a spolupracovať s aktérmi na európskej aj svetovej úrovni vrátane Svetovej zdravotníckej organizácie a online platforiem.

EÚ môže na základe skúseností s bojom proti dezinformáciám o ochorení COVID-19 prijať ďalšie konkrétne a krátkodobé opatrenia, ktoré pomôžu posilniť postavenie občanov, zlepšiť spoluprácu v EÚ a s partnermi na celom svete. Spoločné úsilie bude dopĺňať členské štáty, musia sa doň zapojiť všetky inštitúcie EÚ a priniesť pridanú hodnotu, napríklad svoje analytické kapacity a prístup k platformám.

Tieto opatrenia by mali prispievať k úsiliu EÚ o potlačenie dezinformácií aj v budúcnosti, najmä k nadchádzajúcemu hodnoteniu kódexu postupov a európskemu akčnému plánu pre demokraciu. Tento problém má aj svoj bezpečnostný rozmer, ktorý by sa mal prejavovať v stratégii pre bezpečnostnú úniu.

¹⁷ Pozri poznámku pod čiarou č. 9.

¹⁸ Závery Rady o komplementárnom úsilí zameranom na zvyšovanie odolnosti a boj proti hybridným hrozbám (dokument 14972/19 z 10. decembra 2019).

2. POSILNENIE STRATEGICKEJ KOMUNIKÁCIE V RÁMCI EÚ A MIMO NEJ

Od začiatku krízy COVID-19 bolo kľúčové pre ochranu zdravia občanov, aby sa s nimi jasne a prístupne komunikovalo a aby dostávali presné informácie. Popri vnútroštátnych informačných kanáloch zohráva v tejto oblasti úlohu aj EÚ, a to cez svoje inštitúcie, multiplikátory a siete v členských štátoch, susedných krajinách aj inde vo svete. Súčasťou tohto úsilia bolo iniciatívne v komunikácii šíriť preukázateľne spoľahlivé zdravotné informácie¹⁹, informovať občanov a partnerov z tretích krajín, ako túto krízu rieši EÚ²⁰, a zároveň zvyšovať informovanosť o rizikách spojených s dezinformáciami. V marci 2020 Komisia sprevádzkovala osobitnú webovú stránku, na ktorej sa venuje nepravdivým tvrdeniam o ochorení COVID-19, šíri hodnoverný obsah a pomáha rozlíšiť fakty od výmyslov, napríklad v súvislosti s argumentáciou, že v EÚ je nedostatok solidarity.²¹

Podobne ako samotná pandémia aj infodémia COVID-19 zasiahla celý svet. Od začiatku krízy Komisia a vysoký predstaviteľ, ako aj členské štáty úzko spolupracovali s medzinárodnými partnermi napríklad v rámci G7 (a najmä jej mechanizmu rýchlej reakcie) a NATO. Úsilie o potlačenie operácií ovplyvňovania zo zahraničia zintenzívnila aj ESVC, ktorá v tejto súvislosti uverejňuje pravidelné správy analyzujúce informačné prostredie a delí sa o svoje zistenia s občianskou spoločnosťou, médiami a odbornými komunitami²². Na výmenu informácií a analýz sa využíva európsky systém včasného varovania s cieľom vytvoriť komplexný obraz informačného prostredia COVID-19. Europol vydal osobitnú správu²³ a systematicky monitoruje vplyv pandémie COVID-19 na počítačovú kriminalitu, aktualizuje prehľad hrozieb a posudzuje možnosti ďalšieho vývoja v tejto oblasti trestnej činnosti. V širších súvislostiach sa EÚ snažila cieľovými komunikačnými kampaňami po celom svete pôsobiť proti zavádzajúcim tvrdeniam, akým je napríklad údajná nedostatočná pomoc EÚ jej partnerom. Robila tak aj v úzkej koordinácii so Svetovou zdravotníckou organizáciou. Vzhľadom na riziká a hrozby operácií ovplyvňovania zo zahraničia a napriek opatreniam, ktoré EÚ prijímala od začiatku krízy, by mala aj naďalej zlepšovať svoju schopnosť včas, jednotne, súdržne a viditeľne reagovať na vonkajšiu spätnú väzbu z celého sveta s osobitným dôrazom na bezprostredné susedstvo, Afriku, Áziu a Latinskú Ameriku.

Opatrenia

- Komisia a vysoký predstaviteľ:
 - budú ďalej investovať do svojich spôsobilostí v oblasti strategickej komunikácie v súlade s akčným plánom proti dezinformáciám a v posilnenej spolupráci a koordinácii s členskými štátmi,
 - budú intenzívnejšie využívať súčasné nástroje na konkrétnu spoluprácu s členskými štátmi a medzinárodnými partnermi na strategickej komunikácii, a to aj cez kanály, ktoré Komisia využíva na spoluprácu s členskými štátmi, a pracovné skupiny ESVC pre strategickú komunikáciu,
 - vytvoria v rámci systému včasného varovania osobitnú sekciu na výmenu relevantného komunikačného materiálu o ochorení COVID-19 medzi členskými štátmi EÚ a príslušnými inštitúciami EÚ,
 - ďalej posilnia strategickú komunikáciu a spôsobilosti delegácií EÚ zapojiť sa do

¹⁹ Napríklad z Európskeho centra pre prevenciu a kontrolu chorôb <https://www.ecdc.europa.eu/en>.

²⁰ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response_sk.

²¹ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation_sk.

²² <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid19-pandemic-updated-23-april-18-may/>.

²³ <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>.

verejnej diplomacie v úzkej spolupráci s diplomatickou sieťou členských štátov EÚ, vládami tretích krajín a občianskou spoločnosťou.

- Zastúpenia Komisie v členských štátoch sa budú aktívnejšie zapájať do vnútroštátnych debát s faktickými informáciami relevantnými pre miestnu situáciu, a to predovšetkým cez sociálne médiá.

3. LEPŠIA SPOLUPRÁCA V EÚ

Počas krízy COVID-19 sa ukázalo, že v boji proti dezinformáciám, mylným informáciám a operáciám ovplyvňovania zo zahraničia je na zabezpečenie jednotného posolstva a súdržnosti spoločného úsilia nevyhnutná spolupráca medzi inštitúciami EÚ a členskými štátmi. Mali by sa prijať ďalšie opatrenia na zefektívnenie a posilnenie kapacít^{24,25}, zlepšenie analýzy rizík a ďalší rozvoj pravidelného podávania správ. Spolupráca v rámci EÚ musí zahŕňať aj platformy a ďalšie kľúčové zainteresované strany, ako napríklad príslušné vnútroštátne orgány, výskumných pracovníkov a overovateľov faktov.

Dôležitým krokom v prospech toho, aby sa všetky iniciatívy navzájom dopĺňali, je zvýšiť informovanosť členských štátov o dostupných nástrojoch; kríza ukázala, že sa to nie vždy darí. Medzi rôznymi aktérmi došlo k pokusom o lepšiu koordináciu, napríklad krížovými prepojením rôznych internetových stránok venovaných dezinformáciám o ochorení COVID-19, ale vzhľadom na potreby to nestačí.

Opatrenia

- Komisia navrhne ostatným inštitúciám, aby vytvorili a otestovali mechanizmy²⁶ na zlepšenie koordinácie činností zameraných na dezinformácie o ochorení COVID-19 v rámci existujúcich štruktúr, a aby spoločne využívali hodnotenia a analýzy.
- Členské štáty by mali vo väčšej miere využívať systém včasného varovania a iné vhodné prostriedky na posilnenie spolupráce s inštitúciami EÚ a medzi sebou navzájom, najmä pokiaľ ide o hodnotenie informačného prostredia a situačnú informovanosť.
- Vychádzajúc zo skúseností Európskej siete spolupráce v oblasti volieb, Komisia podporí výmenu najlepších postupov v niektorých oblastiach šírenia dezinformácií, napríklad pri ich zacielení na konkrétnych občanov.

4. SPOLUPRÁCA S TRETÍMI KRAJINAMI A MEDZINÁRODNÝMI PARTNERMI

Dezinformácie a operácie ovplyvňovania zo zahraničia týkajúce sa ochorenia COVID-19 sa nezameriavajú len na EÚ a jej jednotlivé členské štáty. Ich cieľom sú aj tretie krajiny, organizácie medzinárodnej spolupráce a multilateralizmu²⁷.

Vzhľadom na riziká a hrozby súvisiace s dezinformačnými kampaňami začala EÚ včas, jednotne, súdržne a viditeľne reagovať na vonkajšiu spätnú väzbu z celého sveta s osobitným dôrazom na bezprostredné susedstvo, Západný Balkán a Afriku. Napríklad v niekoľkých krajinách vrátane európskeho susedstva sa spustili komunikačné kampane,

²⁴ Napríklad pracovná skupina Rady pre informácie, systém včasného varovania, integrovaná politická reakcia na krízu (IPCR), Výbor pre zdravotnú bezpečnosť a sieť krízových komunikátorov.

²⁵ Pozri tiež uznesenie Európskeho parlamentu zo 17. apríla 2020 o koordinovaných opatreniach EÚ na boj proti pandémie COVID-19 a jej dôsledkom, ktoré tiež EÚ vyzýva na prijatie opatrení proti dezinformáciám o pandémie COVID-19 [P9_TA-PROV(2020) 0054].

²⁶ Napríklad pravidelné týždenné videokonferencie kontaktných skupín.

²⁷ Pozri napríklad osobitné správy ESVC na stránkach EUvsDisinfo (<https://euvsdisinfo.eu/>).

ktoré vyvracajú tvrdenia, že EÚ poskytuje tretím krajinám nedostatočnú pomoc. Komisia a ESVČ sa zároveň v úzkej koordinácii so Svetovou zdravotníckou organizáciou a ďalšími medzinárodnými partnermi usilujú, aby bolo pomoc EÚ v boji s pandémiou COVID-19 a jej priaznivý dosah v teréne čo najviac vidieť, a využívajú na to aj Team Europe.

Okrem toho sa už presunuli finančné prostriedky na podporu regionálnych vlád pri riešení krízy zo súčasných nástrojov zahraničnej politiky a prijali sa opatrenia na vyvrátenie dezinformácií, ktoré môžu viesť v kontextoch zasiahnutých konfliktom a krízou vrátane Sahelu, oblasti Veľkých jazier, Afrického rohu, Blízkeho východu a Latinskej Ameriky k ďalšiemu napätiu a sporom. Okrem toho sa z európskeho nástroja pre demokraciu a ľudské práva financujú projekty na podporu novinárov, overovania faktov a boja proti dezinformáciám o ochorení COVID-19.

Spolupráca s mechanizmom rýchlej reakcie G7, s NATO a ďalšími organizáciami viedla k zintenzívneniu výmeny informácií, opatrení a najlepších postupov. Umožnila zrýchliť výmenu informácií a otvorila priestor pre ďalšie spoločné činnosti v budúcnosti.

Opatrenia

- Komisia a vysoký predstaviteľ v rámci svojich príslušných právomocí:
 - budú pracovať v partnerstve so Svetovou zdravotníckou organizáciou na zlepšovaní jej epidemiologického dohľadu účinným monitoringom médií, ako aj na podpore odhaľovania zavádzajúcich a škodlivých tvrdení a odozvy na ne,
 - budú podporovať celosvetovú spoluprácu a výmenu najlepších postupov v boji proti dezinformáciám a operáciám ovplyvňovania zo zahraničia, a to konkrétnou spolupracou a podpornými programami,²⁸ ktoré budú vychádzať z existujúcich programov verejnej diplomacie²⁹ a osvetových činností,
 - zintenzívnia výmenu informácií s príslušnými partnermi z občianskej spoločnosti a súkromného sektora v tretích krajinách o situačnej informovanosti a vývoji hrozieb, a to okrem iného organizovaním konzultácií, konferencií a verejných podujatí³⁰,
 - zintenzívnia súčasné partnerstvá okrem iného s G7 a NATO a rozšíria spoluprácu na OSN a regionálne organizácie vrátane OBSE, Rady Európy a Africkej únie.
- Ako súčasť balíka „Team Europe“ zameraného na podporu partnerov pri riešení dôsledkov pandémie sa podporí prístup k spoľahlivým informáciám, boj proti dezinformáciám, spolupráca s novinármi a iniciatívy proti dezinformáciám a mylným informáciám v tretích krajinách cez delegácie EÚ a diplomatické misie členských štátov v teréne^{31, 32}.

²⁸ Pozri napríklad podujatie „Disinfo Alert“, ktoré sa konalo v roku 2019 v Tiblisi: <https://euvsdisinfo.eu/georgia/>.

²⁹ Tie už podporujú občiansku spoločnosť cieľovými opatreniami proti dezinformáciám v tretích krajinách, ako sú Rusko, Brazília alebo Indonézia.

³⁰ Ďalšie informácie o podujatí „Disinfo Horizon“ nájdete tu: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_160 <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-aims-at-undermining-democracy/>.

³¹ Pozri aj spoločné oznámenie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Oznámenie o globálnej reakcii EÚ na COVID-19 (JOIN/2020/11 final).

³² Napríklad v afrických krajinách zasiahnutých konfliktom, ako je Stredoafrická republika alebo Kongo.

5. VÄČŠIA TRANSPARENTNOSŤ ONLINE PLATFORMIEM O DEZINFORMÁCIÁCH A OPERÁCIÁCH OVPLYVŇOVANIA

Pri súhrnnom posudzovaní problému „infodémie“ a hľadani účinnej odozvy zohráva kľúčovú úlohu spolupráca s platformami sociálnych médií. Od začiatku krízy Komisia zdôrazňovala, že online platformy by si mali v plnej miere plniť svoje záväzky v zmysle kódexu postupov. Odpovede platformiem na túto výzvu sa dôkladne monitorovali, hoci je ťažké spoľahlivo posúdiť aktuálnosť, úplnosť a dosah ich opatrení³³.

Online platformy³⁴ uviedli, že do svojich politík zapracovali riešenie nových dezinformačných hrozieb v súvislosti s ochorením COVID-19. Šírili presné a spoľahlivé informácie o ochorení COVID-19 od Svetovej zdravotníckej organizácie, vnútroštátnych zdravotníckych orgánov a profesionálnych médií³⁵. Zastavili šírenie obsahu, ktorý na základe overenia faktov posúdili ako nepravdivý alebo zavádzajúci, a obmedzili reklamy, ktoré propagovali falošné výrobky a služby. V súlade s normami svojej komunity odstránili obsah, ktorý by mohol poškodiť zdravie občanov alebo ovplyvniť verejnú bezpečnosť³⁶.

Hoci overovatelia faktov, výskumní pracovníci a organizácie občianskej spoločnosti zohrávajú kľúčovú úlohu, platformy počas súčasnej krízy verejného zdravia neposilnili dostatočne ich vplyv, napríklad tým, že by sprístupnili viac údajov alebo že by v rámci svojich služieb vo všetkých členských štátoch venovali náležitú pozornosť overovaniu faktov. Preto treba, aby platformy sociálnych médií podnikli ďalšie kroky a zdieľali informácie, zvýšili transparentnosť a preberanie zodpovednosti³⁷. Na tom sa ukazuje, aké potrebné je presadzovať a posilňovať politiky, ktoré sa platformy zaviazali vykonávať v zmysle kódexu postupov.

5.1. ONLINE PLATFORMY ZOHRÁVAJÚ V KRÍZE VÄČŠIU ÚLOHU

Platformy by mali svoj boj proti rizikám vyvolaným krízou zintenzívniť. Vychádzajúc zo skúseností získaných pri monitorovaní kódexu postupov pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2019 má Komisia v úmysle zaviesť v zmysle kódexu aktívny program monitorovania a podávania správ zameraný na dezinformácie a mylné informácie o ochorení COVID-19. Mal by sa rozšíriť aj na platformy, ktoré v súčasnosti nie sú signatármi kódexu postupov³⁸. Komisia by potom mohla s pomocou skupiny európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby (ERGA)³⁹ posúdiť vplyv politík platformiem na šírenie dezinformácií a mylných informácií o ochorení COVID-19. Vďaka

³³ Takisto je pravdou, že na niektoré platformy používané na šírenie zavádzajúcich informácií sa kódex postupov nevzťahuje (napríklad na WhatsApp alebo TikTok).

³⁴ Najmä Google, Facebook, Twitter a Microsoft.

³⁵ V tejto súvislosti platformy zaviedli nové nástroje, ako napríklad informačné panely, karty, automaticky otvárané okná, mapy a výzvy, ktoré vedú používateľov priamo k spoľahlivým zdrojom informácií vo viacerých jazykoch.

³⁶ Napr. nepravdivé tvrdenia, že pitie bielidla lieči vírus.

³⁷ Napríklad v prípade Brookings: <https://www.brookings.edu/techstream/encrypted-messaging-apps-are-the-future-of-propaganda/>.

³⁸ Najmä tie, ktoré sú počas krízy súvisiacej s ochorením COVID-19 najviac viditeľné, ako napr. WhatsApp alebo TikTok.

³⁹ Skupina ERGA v odozve na krízu nedávno rozšírila pôsobnosť svojej podskupiny pre dezinformácie tak, aby táto podskupina posudzovala, ako platformy reagujú na výzvy dnešnej mimoriadnej situácie. V posúdení sa kladie osobitný dôraz na opatrenia platformiem, ktorých cieľom je identifikovať, kontrolovať a predchádzať šíreniu falošných, zavádzajúcich alebo nesprávnych informácií o liečbe a ochorení ako takom, o spôsobe jeho šírenia, ako aj o opatreniach prijatých vládami a národnými regulačnými orgánmi, pozri: <https://erga-online.eu>.

tomu by sa zároveň mohli použiť relevantné informácie na podporu úsilia o zmiernenie škôd. EÚ by z toho čerpala aj v budúcnosti, najmä pri príprave akčného plánu pre európsku demokraciu a aktu o digitálnych službách.

Opatrenia

Od platforiem sa bude žiadať, aby každý mesiac sprístupnili správu o svojich politikách a opatreniach zameraných proti šíreniu dezinformácií o ochorení COVID-19, ktorá bude obsahovať:

- *Iniciatívy na podporu vierohodného obsahu na úrovni EÚ aj členských štátov.*⁴⁰ Platformy by mali poskytovať údaje o opatreniach v prospech šírenia informácií od vnútroštátnych a medzinárodných zdravotníckych agentúr, vnútroštátnych orgánov a orgánov EÚ, ako aj profesionálnych médií.
- *Iniciatívy a nástroje na zlepšenie informovanosti používateľov.* Platformy by mali poskytovať údaje o plnení svojich politík, aby o nich používatelia vedeli, ak sa stretnú s dezinformáciami.
- *Manipulatívne správanie.* Platformy by mali nahlasovať všetky prípady manipulácie so sociálnymi médiami a operácie zlomyseľného ovplyvňovania, ako aj koordinované nedôveryhodné správanie zistené pri poskytovaní služieb. Platformy by mali spolupracovať aj s členskými štátmi a inštitúciami EÚ a zjednodušiť im posudzovanie a identifikáciu dezinformačných kampaní a operácií ovplyvňovania.
- *Údaje o reklamných tokoch v súvislosti s dezinformáciami o ochorení COVID-19*⁴¹. Signatári kódexu by mali poskytnúť údaje o politikách, ktoré zaviedli na obmedzenie reklamy spojenej s dezinformáciami o ochorení COVID-19, podľa možnosti rozdelené podľa členských štátov. Takéto údaje by mali poskytovať aj prevádzkovatelia platforiem a reklamných sietí, a to s cieľom obmedziť uverejňovanie reklamných oznamov na webových sídlach tretích strán, ktoré využívajú dezinformácie o ochorení COVID-19 na prilákanie príjmov z reklamy⁴².

Komisia bude dôrazne povzbudzovať ostatné príslušné zainteresované subjekty, ktoré ešte kódex nepodpisali, aby sa zapojili do spomínaného monitorovacieho programu na dobrovoľnom základe.

5.2. PODPORA OVEROVATEĽOV FAKTOV A VÝSKUMNÝCH PRACOVNÍKOV

Základným predpokladom nášho prístupu k spoľahlivým informáciám a pluralite názorov je overovanie faktov. Počas krízy COVID-19 sa jasne ukázalo, že online platformy by mali poskytovať viac údajov o povahe, rozsahu a vplyve dezinformácií a porovnávať a hodnotiť účinnosť prijatých opatrení. Nedávno rozbehlo činnosť Európske stredisko pre monitorovanie digitálnych médií (EDMO) s cieľom prispieť k vytvoreniu cezhraničnej multidisciplinárnej komunity nezávislých overovateľov faktov a akademických výskumných pracovníkov, ktorí budú spolupracovať s príslušnými zainteresovanými stranami na zisťovaní, analýze a odhaľovaní potenciálnych dezinformačných hrozieb, a to aj pokiaľ ide o COVID-19. V tejto súvislosti je nevyhnutné, aby sa na výskumné účely

⁴⁰ Niektoré zainteresované strany vytvorili pre spravodajské zdroje ukazovatele dôveryhodnosti, napríklad *Journalism Trust Initiative*.

⁴¹ Pozri napr. správy GDI, <https://disinformationindex.org/2020/05/why-is-tech-not-defunding-covid-19-disinfo-sites/>.

⁴² Na tento účel by sa malo zväziť použitie ukazovateľov dôveryhodnosti, ktoré vypracovali nezávislí overovatelia faktov/výskumní pracovníci alebo iné zainteresované subjekty (napr. GDI, Newsguard).

a v záujme lepšieho pochopenia dezinformačných hrozieb a trendov rozšíril prístup k súhrnným dátovým súborom platforiem, ktoré majú pôvod v pandémii COVID-19. Okrem toho je na zisťovanie, analyzovanie a odhaľovanie dezinformácií a operácií ovplyvňovania zo zahraničia na celom území EÚ potrebná špeciálna výskumná infraštruktúra. To všetko by sa malo uskutočniť v súlade s platným regulačným rámcom pre ochranu údajov a ďalšie oblasti.

Opatrenia

- Komisia vyzýva platformy, aby rozšírili a zintenzívnili spoluprácu s overovateľmi faktov a aby organizáciám vo všetkých členských štátoch EÚ, ako aj v jej susedstve, aktívne poskytovali prístup k svojim programom overovania faktov vo všetkých jazykoch.
- Komisia bude podporovať overovanie a faktov a výskumné činnosti⁴³ okrem iného aj činnosťou Európskeho strediska pre monitorovanie digitálnych médií (EDMO).⁴⁴ ⁴⁵Prispieje tak nezávislej multidisciplinárnej komunite zameranej na dezinformácie o ochorení COVID-19 svojou technologickou infraštruktúrou s nástrojmi a službami.⁴⁶ EDMO by zároveň mohlo pomáhať verejným orgánom vo výskume a vytvoriť vhodné prepojenia na systém včasného varovania.
- Komisia vyzýva platformy, aby sa so strediskom EDMO dohodli na vytvorení rámca, ktorý s cieľom zlepšiť odhaľovanie a analýzu dezinformácií poskytne akademickým výskumným pracovníkom prístup k údajom príslušných platforiem v súlade s ochranou súkromia.
- Komisia zvažuje otvorenie zdrojových údajov niektorých nástrojov, ktoré vyvinula s cieľom odhaliť zavádzajúce tvrdenia a nespoľahlivé online zdroje, aby ich mala komunita overovateľov k dispozícii.

6. ZABEZPEČENIE SLOBODY PREJAVU A PLURALITNEJ DEMOKRATICKEJ DISKUSIE

V súčasnej kríze COVID-19 sa ukázalo, že niektoré opatrenia určené na potlačenie „infodémie“ by sa mohli vnútri aj mimo Európskej únie zneužiť na oslabenie základných práv a slobôd alebo na politické účely. Preto treba zachovať ostražitosť a držať sa našich základných práv a spoločných hodnôt, ktoré by mali tvoriť os našej reakcie na COVID-19. V tejto súvislosti zohrávajú kľúčovú úlohu pri potláčaní dezinformácií a informovaní občanov slobodné a pluralitné médiá.

⁴³ Ako v prípade projektu „Reakcia na ohrozenie zdravia v prepojených systémoch“ (*Health Emergency Response in Interconnected Systems – HERoS*), zameraného na vývoj novej metódy získavania informácií o fámach a mylných informácií o ochorení COVID-19 zo sociálnych médií (podrobnejšie tu: <https://cordis.europa.eu/project/id/101003606>). Okrem toho program Horizont 2020 mobilizuje akademické spoločenstvo, výskumné organizácie, pracovníkov v praxi a súkromné spoločnosti, aby bojovali proti dezinformáciám, vytvorili si kapacity na overovanie faktov a sledovanie zodpovednosti za online obsah a skúmali význam silného a nezávislého mediálneho prostredia.

⁴⁴ <https://edmo.eu/>.

⁴⁵ V júni 2020 sa EDMO dostane do druhej fázy, počas ktorej budú založené národné/regionálne centrá pre výskum dezinformácií. V roku 2021 sa z programu Digitálna Európa poskytnú ďalšie finančné prostriedky na to, aby v celej EÚ pôsobili národné/regionálne centrá. Úplné geografické pokrytie EDMO sa dovíši počas nadchádzajúceho programu Digitálna Európa. Komisia sa medzitým bude usilovať vytvoriť synergie s financovaním, ktoré poskytol Európsky parlament, a v lete 2020 zverejní výzvy na predkladanie návrhov na podporu výskumu v oblasti dezinformácií o ochorení COVID-19.

⁴⁶ Vráťane prístupu do verejných databáz, registrov overených faktov a mechanizmov prístupu k údajom platforiem v súlade so zásadou dodržiavania súkromia, aby sa uľahčilo zisťovanie, analýza a odhaľovanie dezinformácií.

Sloboda prejavu a právo médií a občianskej spoločnosti kontrolovať opatrenia štátu sú počas tejto krízy ešte dôležitejšie ako doteraz: verejné orgány by sa nemali menej zodpovedať z dôvodu, že uplatňujú núdzové právomoci. Verejné orgány musia zabezpečiť transparentnosť svojej práce, aby sa zvýšila dôvera občanov a umožnila kontrola rozhodovania. Voľný tok informácií prispieva k ochrane života a zdravia a umožňuje a podporuje sociálne, hospodárske, politické a iné politické diskusie a rozhodovanie⁴⁷. Napokon demokracia ukazuje svoju pravú silu v časoch krízy.

Počas krízy sa vyskytli problémy v súvislosti so slobodou prejavu⁴⁸ vrátane správ o tom, že novinári, organizácie občianskej spoločnosti a akademickí pracovníci sú vo svojom prístupe k informáciám obmedzovaní, že takýto prístup sa zbytočne oddiaľuje, bezpečnosť novinárov je vo zvýšenom ohrození, čelia hrozbám a zastrahovaniu alebo boli omylom obvinení zo šírenia dezinformácií.

Od začiatku krízy Komisia pozorne monitoruje núdzové opatrenia členských štátov a ich súlad so zmluvou a všeobecne s právom EÚ, najmä s Chartou základných práv. Niekoľko členských štátov už v súvislosti s dezinformáciami prijalo trestné a iné ustanovenia a jeden členský štát zaviedol nový trestný čin šírenia dezinformácií v núdzovom stave.⁴⁹ Ak zákony tieto trestné činy vymedzujú príliš široko a s neprimeranými sankciami, môže to zmenšiť ochotu zdrojov hovoriť s novinármi, viesť k autocenzúre⁵⁰ a vyvolať osobitné obavy o slobodu prejavu.

Komisia spolufinancovala s podporou Európskeho parlamentu sériu projektov zameraných na mapovanie hrozieb a rizík pre slobodu a pluralitu médií, podporu investigatívnej žurnalistiky a poskytovanie pomoci novinárom v núdzi⁵¹.

Kríza COVID-19 poukázala na rozhodujúcu úlohu slobodných a nezávislých médií, ktoré občanom poskytujú základnú službu v podobe spoľahlivých, overených informácií, a tak prispievajú k záchrane životov. Kríza však ďalej zhoršila už aj tak zložitú hospodársku situáciu v tomto sektore v dôsledku dramatického poklesu príjmov z reklamy, a to aj napriek, tomu že publikum je početnejšie⁵². Situácia je obzvlášť zložitá v prípade zraniteľných menších subjektov a miestnych a regionálnych médií. Tým sa oslabuje celý mediálny ekosystém EÚ a jeho rozmanitosť. Balík Komisie na obnovu a nápravu škôd by podporou platobnej schopnosti a financovaním súdržnosti pomohol riešiť bezprostredné potreby likvidity a zároveň cez Program InvestEU, Kreatívna Európa a program Horizont Európa by posilnil digitálne investície a odolnosť tohto sektora.

Kríza COVID-19 výrazne prehĺbila podobné problémy, akým čelia nezávislé médiá, ktoré ako štíty chránia demokraciu a ľudské práva na celom svete. EÚ bude monitorovať vývoj

⁴⁷ „Pandémia a sloboda presvedčenia a prejavu“ (*Disease pandemics and the freedom of opinion and expression*), správa osobitného spravodajcu OSN pre podporu a ochranu práva na slobodu presvedčenia a prejavu, David Kaye, apríl 2020.

⁴⁸ Prípady boli zdokumentované v rámci platformy Rady Európy na ochranu žurnalistiky a bezpečnosti novinárov a platformy na mapovanie slobody médií, ktorá je spolufinancovaná z prostriedkov EÚ <https://mappingmediafreedom.org/>.

⁴⁹ Novela § 337 maďarského trestného zákonníka.

⁵⁰ Komisia jasne vyjadrila, že demokracia nemôže fungovať bez slobodných a nezávislých médií a že v tomto období je nevyhnutné rešpektovať slobodu prejavu a zachovať právnu istotu. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_20_567.

⁵¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/media-freedom-projects>.

⁵² Počiatočné odhady naznačujú, že pokles príjmov vydavateľov môže v závislosti od krajiny dosiahnuť až 80 %. Očakáva sa, že najviac to zasiahne malých miestnych vydavateľov. <http://www.newsmediaeurope.eu/news/covid-19-and-the-news-media-journalism-always-comes-at-a-cost/>.

v súlade s akčným plánom pre ľudské práva a demokraciu na roky 2020 – 2024⁵³. EÚ bude venovať osobitnú pozornosť situácii vo svojom východnom a južnom susedstve a na západnom Balkáne.

Vytvárajú tak otázky, či sú médiá a občianska spoločnosť schopné plnohodnotne zohrať svoju úlohu v boji proti dezinformáciám a mylným informáciám.

EÚ musí zintenzívniť politickú a praktickú podporu nezávislých médií a novinárov u seba doma aj vo svete, a zároveň pomáhať organizáciám občianskej spoločnosti monitorovať a podávať správy o obmedzovaní slobody prejavu a občianskeho priestoru.

Opatrenia

- Komisia bude naďalej monitorovať vplyv núdzových opatrení na právo a hodnoty EÚ až do ich ukončenia a bude naďalej spolupracovať s členskými štátmi na riešení zistených problémov. Z tohto monitoringu bude čerpať pripravovaná výročná správa o právnom štáte, ktorá vyjde v treťom štvrtroku 2020⁵⁴, ako aj budúca stratégia účinného uplatňovania Charty základných práv v Európskej únii a európsky akčný plán pre demokraciu.
- Komisia vyzýva členské štáty, aby v týchto krízových časoch zintenzívniť úsilie o bezpečnosť⁵⁵ a vhodné pracovné podmienky novinárov a aby uznali činnosť spravodajských médií za základnú službu.
- Komisia vyzýva Radu a Parlament, aby urýchlene prijali komplexný balík predpisov na obnovu, ktorý by pomohol napraviť škody a posilniť odolnosť sektora médií v boji proti dezinformáciám o ochorení COVID-19. Členské štáty by mali tento balík, ako aj hospodársku reakciu EÚ na COVID-19⁵⁶, čo najlepšie využiť na podporu tvrdo zasiahnutých médií, a zároveň rešpektovať ich nezávislosť. Všetci aktéri EÚ by sa mali v rámci obnovy snažiť podporovať médiá.
- Na doplnenie tohto úsilia bude Komisia naďalej spolufinancovať nezávislé projekty v oblasti žurnalistiky, slobody a plurality médií a zjednoduší mediálnemu sektoru prístup k financiám a možnostiam financovania⁵⁷.
- Komisia do konca tohto roka navrhne opatrenia na posilnenie slobody a plurality médií v Európskej únii ako súčasť európskeho akčného plánu pre demokraciu a predloží akčný plán pre médiá a audiovizíu, ktorého cieľom bude pokračovať v podpore digitálnej transformácie a konkurencieschopnosti týchto sektorov a napomáhať prístup k pluralite obsahu a médií.
- Komisia a vysoký predstaviteľ:
 - rozbehnú po celom svete cieľené akcie v rámci programov verejnej diplomacie na podporu aktérov občianskej spoločnosti pri poskytovaní spoľahlivých informácií⁵⁸,
 - budú ďalej rozvíjať spoluprácu s občianskou spoločnosťou, novinármi a nezávislými médiami v tretích krajinách prostredníctvom regionálnej pomoci

⁵³ JOIN(2020) 5 final z 23. marca 2020.

⁵⁴ Pri plnení svojich úloh v demokratickej diskusii počas tejto krízy čelili médiá a občianska spoločnosť novým prekážkam. Výročná správa Komisie o právnom štáte sa bude podrobnejšie venovať situácii vo všetkých členských štátoch.

⁵⁵ V súlade s usmerneniami Rady Európy o ochrane slobody prejavu a informácií v časoch krízy – <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/freedom-of-expression-and-information-in-times-of-crisis> – by sa malo odpovedať aj na upozornenia Rady Európy vydané v rámci platformy na ochranu žurnalistiky a bezpečnosti novinárov.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_459

⁵⁷ Na podporu finančných potrieb mediálneho sektora je k dispozícii napríklad záručný mechanizmus pre kultúrne a kreatívne sektory.

⁵⁸ Napr. podcasty, podporu overovania faktov či webináre.

a bilaterálnej podpory zameranej na boj proti dezinformáciám a na podporu overovania faktov

- o zintenzívnia podporu monitorovania prípadov porušenia slobody tlače, zastupovania záujmov bezpečnejšieho mediálneho prostredia a ochrany novinárov, a to aj poskytovaním pomoci cez osobitný mechanizmus EÚ na ochranu obhajcov ľudských práv a užšou spoluprácou s Európskou nadáciou na podporu demokracie.

7. SILNEJŠIE POSTAVENIE A VYŠŠIA INFORMOVANOSŤ OBČANOV

Od vyhlásenia globálnej pandémie sa nebyvalo zvýšil dopyt po názoroch výskumných pracovníkov, vedcov a zdravotníckych odborníkov. Kríza COVID-19 nás naučila, že je dôležité šíriť informácie z dôveryhodných zdrojov, že rozhodnutia sa musia zakladať na vyjadreniach vedcov a zdravotníckych profesionálov, a to je zároveň kľúčové pre zachovanie demokratickej diskusie. Zistili sme, aké náročné je zvládať meniace sa internetové prostredie⁵⁹. Pri potieraní dezinformácií je zásadne dôležité, aby boli občania schopní kriticky nahliadať informácie online.

Na tieto výzvy sa dá lepšie odpovedať, ak si spoločnosť uvedomuje nebezpečenstvá vyplývajúce z dezinformácií a mylných informácií. Osobitná pozornosť by sa mala zamerať na zraniteľné skupiny, napríklad mladých ľudí a deti, ktorým viac hrozí, že budú uvedené do omylu, a preto sú vystavené nebezpečnejším situáciám. To znamená podporovať mediálnu a informačnú gramotnosť občanov vrátane kritického myslenia, schopnosti identifikovať dezinformácie a digitálne zručnosti – a tak posilňovať ich postavenie⁶⁰. V tejto súvislosti sa už veľa urobilo, ale musíme hľadať ďalšie synergie a rozšíriť potenciál spolupráce a výmenu informácií o tom, ako zvýšiť odolnosť a obmedziť vplyv dezinformácií. Takisto je dôležité, aby mali občania prístup k zdrojom vo svojom vlastnom jazyku.

Opatrenia

- Komisia, Rada, vysoký predstaviteľ a Európsky parlament si budú najmä na základe skúseností získaných počas krízy súvisiacej s ochorením COVID-19 vymieňať najlepšie opatrenia zamerané na budovanie odolnosti.
- Neskôr v roku 2020 bude prijatá aktualizácia akčného plánu digitálneho vzdelávania, ktorá bude obsahovať návrhy opatrení na potlačenie dezinformácií, a z programov Erasmus+ a Európskeho zboru solidarity budú k dispozícii možnosti financovania projektov zameraných na potlačenie dezinformácií. Komisia bude prostredníctvom prípravnej akcie „Mediálna gramotnosť pre všetkých“⁶¹ a prostredníctvom európskej siete centier pre bezpečnejší internet podporovať rozvoj kritického myslenia používateľov sociálnych médií.
- Komisia plánuje navrhnuť opatrenia (aj v pripravovanom akčnom pláne pre médiá a audiovizíu) zamerané na zvyšovanie informovanosti a kritického myslenia, v ktorých sa využije potenciál sociálnych médií a vplyvných osobností, a to

⁵⁹ Napríklad sa stretávame s podvodnými webovými sídlami, ktoré rýchlo vznikajú aj zanikajú, a keďže podvodníci neustále menia svoju digitálnu identitu, je ich veľmi ťažké zastaviť, zostaviť čierne listiny a informovať spotrebiteľov a platformy.

⁶⁰ Napríklad projektmi mediálnej gramotnosti, podporou organizácií občianskej spoločnosti, ktoré pomáhajú občanom, a prístupňovaním nástrojov na overovanie obsahu.

⁶¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/2018-2019-call-proposals-preparatory-action-media-literacy-all>. Posledná výzva na predloženie tejto prípravnej akcie (2018 – 2020) sa má uverejniť v 2. štvrtroku 2020.

v rôznych skupinách, najmä však medzi mladými ľuďmi. Budú vychádzať zo zmenenej smernice o audiovizuálnych mediálnych službách, ktorá od platforiem na zdieľanie videí požaduje, aby zabezpečovali účinné opatrenia a nástroje v oblasti mediálnej gramotnosti.

- Inštitúcie EÚ by mali koordinovane vydávať materiály na zvyšovanie povedomia o povahe dezinformácií, o s nimi spojených rizikách pre demokratický charakter našej spoločnosti a o nástrojoch, ktoré majú k dispozícii na odhaľovanie dezinformácií a reakciu na ne, ktoré by sa šírili cez príslušné siete a nástroje na zapojenie občanov a oslovovali by rôzne skupiny vo všetkých členských štátoch a v partnerských krajinách.

8. OCHRANA VEREJNÉHO ZDRAVIA A PRÁV SPOTREBITEĽOV

Krída COVID-19 sa vyznačuje tým, že sa sústreďuje na zneužívanie spotrebiteľov. Manipulácia, klamlivé marketingové techniky, podvody a klamstvá využívajú strach na predaj nepotrebných, neúčinných a potenciálne nebezpečných výrobkov na základe falošných zdravotných tvrdení alebo na presvedčenie spotrebiteľov, aby si kúpili produkty za prehnane vysoké ceny. Keďže v tomto druhu obsahu sa môžu objaviť dezinformácie, ak obsah poruší spotrebiteľské *acquis*, je nezákonný a vyžaduje si inú reakciu v zmysle právnych predpisov na ochranu spotrebiteľov a zásah príslušných orgánov⁶².

Na výzvu Komisie odstránili platformy⁶³ milióny zavádzajúcich reklám na nezákonné alebo nebezpečné výrobky⁶⁴. Komisia koordinovala kontrolu („sweep“) webových sídel s cieľom zistiť, kde sú spotrebiteľia v EÚ vystavení obsahu propagujúcemu nepravdivé tvrdenia alebo klamstvá v súvislosti s pandémiou COVID-19. Túto kontrolu vykonala sieť spolupráce v oblasti ochrany spotrebiteľa (CPC) a zahŕňala kontrolu online platforiem na vysokej úrovni, ako aj hĺbkovú analýzu konkrétnych reklám a webových sídel propagujúcich výrobky, po ktorých v dôsledku vírusu narástol dopyt. Výsledkom je, že platformy odstránili alebo zablokovali milióny zavádzajúcich reklám a ponúk výrobkov.

Sieť spolupráce vnútroštátnych orgánov v oblasti ochrany spotrebiteľa sa spojila s Komisiou v úsilí koordinovane bojovať proti týmto praktikám. Komisia vyzvala hlavné platformy⁶⁵, aby spolupracovali so spotrebiteľskými orgánmi a prijali proaktívne opatrenia na boj proti podvodom.⁶⁶ Táto výmena s hlavnými online platformami prináša výsledky,⁶⁷ bude však potrebné pokračovať v práci, a to najmä na základe aktu o digitálnych službách.

⁶² Európska komisia okrem toho vyzvala orgány členských štátov, aby posilnili ostražitosť a prispôsobili svoje kontrolné činnosti online ponukám a reklamám na potraviny a potravinové doplnky súvisiace s ochorením COVID-19 (https://ec.europa.eu/food/safety/official_controls/eu-co-ordinated-control-plans/covid-19_en) a Úrad EÚ pre boj proti podvodom OLAF začal s vyšetrovaním https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/13-05-2020/inquiry-fake-covid-19-products-progresses_en.

⁶³ Na výzvu Komisie odpovedali tieto platformy: Allegro, Amazon, Alibaba/AliExpress, CDiscount, Ebay, Facebook (t. j. Facebook, Facebook Marketplace a Instagram), Microsoft/Bing, Google (t. j. Google ads a YouTube), Rakuten, Wish a Verizon Media/Yahoo.

⁶⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_20_938.

⁶⁵ T. j. online trhoviská, vyhľadávače a sociálne médiá.

⁶⁶ Napr. odhaľovaním výrobkov, po ktorých je vysoký dopyt a ktoré sa uvádzajú na trh zavádzajúcim spôsobom s cieľom získať neoprávnenú výhodu, a automatickým iniciatívnym odstraňovaním klamlivej reklamy a „zázračných výrobkov“, ktoré sprevádzajú nezákonné zdravotné tvrdenia.

Nečestní obchodníci však vedľa unikať spod kontroly radarov platforiem a využívať zraniteľné miesta spotrebiteľov, obchádzať algoritmické kontroly a zriaďovať nové webové stránky. Takéto praktiky sa vyskytujú aj na nezávislých internetových sídlach, ktoré lákajú spotrebiteľov reklamou napr. cez sociálne médiá a webové portály alebo v sponzorovanom poradí cez vyhľadávače. Vnútroštátne orgány na ochranu spotrebiteľa preto zachovávajú ostražitosť a budú ďalej spolupracovať s Komisiou s cieľom chrániť spotrebiteľov na internete⁶⁸.

Komisia zintenzívňuje spoluprácu a výmenu informácií s platformami, ako aj so samoregulačnými orgánmi v oblasti reklamy, s cieľom vyvinúť automatické nástroje na vyhľadávanie zavádzajúcich reklamných oznamov. Platformy by mali až do konca krízy pravidelne podávať správy o účinnosti svojich opatrení a nových trendoch.

Mnohé podvodné webové sídla majú v názve domény kľúčové slová súvisiace s pandémiou COVID-19, napríklad „corona“ (korona), „mask“ (rúško) alebo „vaccine“ (vakcína)⁶⁹. Tieto webové sídla spôsobujú škodu, najmä ak sa prezentujú ako legitímne či štátom vedené stránky. Komisia oslovila odvetvie názvov domén, aby šíriло najlepšie postupy na prevenciu používania špekulatívnych a neoprávnených názvov domén⁷⁰ a na podobných opatreniach sa dohodla s prevádzkovateľom domény .eu, organizáciou EURid⁷¹.

Opatrenia

- Súčasťou podpory národných orgánov na ochranu spotrebiteľov cez činnosť siete spolupráce v oblasti ochrany spotrebiteľa bude financovanie ich kapacít na aktívny monitoring trhov. V dlhodobom horizonte sa Komisia zameria na to, aby pripravila spoločný súbor nástrojov, napríklad forenzné stredisko pre digitálne trhy s osobitnými nástrojmi na vykonávanie online vyšetrovaní a preverovanie problematických postupov v súvislosti s pandémiou COVID-19⁷².
- Zintenzívni sa medzinárodná spolupráca a výmena skúseností (napríklad Medzinárodná sieť orgánov na ochranu spotrebiteľov) s cieľom podporiť EÚ v tom, ako sa stavia k zavádzaniu spotrebiteľov v súvislosti s ochorením COVID-19⁷³.

⁶⁷ Napríklad Google na celom svete zablokoval alebo odstránil viac ako 80 miliónov reklám súvisiacich s pandémiou COVID-19 a eBay na svojej globálnej platforme zablokoval alebo odstránil viac ako 17 miliónov inzercíí, ktoré boli v rozpore s pravidlami EÚ na ochranu spotrebiteľa.

⁶⁸ Komisia vydala usmernenia, ktoré majú spotrebiteľom pomôcť pri nákupoch online, odhaľovať potenciálne podvody v súvislosti s ochorením COVID-19 a vyhýbať sa im: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/enforcement-consumer-protection/scams-related-covid-19_sk.

⁶⁹ Komisia úzko spolupracuje s Europolom a registrátormi s cieľom uľahčiť výmenu informácií a vďaka nej rýchle odhaliť, nahlásiť a odstrániť webové sídla súvisiace s pandémiou COVID-19 a používané na trestné účely.

https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/catching_the_virus_cybercrime_disinformation_and_the_covid-19_pandemic_0.pdf

⁷⁰ Patria k nim opatrenia na overenie presnosti a platnosti údajov osôb, ktoré si požiadajú o zaregistrovanie názvu domény obsahujúceho kľúčové slová súvisiace s ochorením COVID-19, a nahlásenie podozrivých registrácií príslušným orgánom, napr. orgánom na ochranu spotrebiteľa a presadzovania práva. Pozri tiež: <https://www.icann.org/news/blog/keeping-the-dns-secure-during-the-coronavirus-pandemic>

⁷¹ <https://eurid.eu/en/news/doteu-covid19-measures/>.

⁷² Komisia sa bude usilovať účinne riešiť podvody na spotrebiteľoch koordinovaním spolupráce medzi sieťou spolupráce v oblasti ochrany spotrebiteľa a registrami domén a poskytovateľmi platobných služieb.

⁷³ OECD vypracovala usmernenie, ako identifikovať podvody, ktoré je inšpirované spoločnou pozíciou siete pre spoluprácu v oblasti ochrany spotrebiteľa z marca, v ktorej sú uvedené najbežnejšie podvody v súvislosti s pandémiou COVID-19.

ZÁVER

EÚ podnikla opatrenia s cieľom reagovať na hrozbu, ktorú v kríze COVID-19 predstavujú dezinformácie, mylné informácie a operácie ovplyvňovania zo zahraničia. Potenciálny vplyv na zdravie občanov a stabilitu našich spoločností a nedostatky, ktoré odhalila, sú však tak rozsiahle, že si vyžadujú pokračovanie v úsilí a zintenzívnenie práce. V kríze COVID-19 sa ukazuje, ako EÚ a jej demokratické spoločnosti čelia tejto výzve. Na základe zistených problémov, poučení z doterajšieho vývoja a navrhovaných krátkodobých riešení, by sa mohla spoločnosť EÚ a jej demokratický dohľad dlhodobo posilniť a stať sa odolnejšími a lepšie pripravenými na výzvy budúcnosti.

Komisia a vysoký predstaviteľ urýchlene prijímú opatrenia navrhnuté v tomto oznámení a v akčnom pláne pre európsku demokraciu, ktorý by sa mal predložiť koncom roka, ako aj v pripravovanom akte o digitálnych službách, a tým vytvoria podmienky na zaujatie dlhodobého prístupu.

<http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/protecting-online-consumers-during-the-covid-19-crisis-2ce7353c/>
https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/enforcement-consumer-protection/scams-related-covid-19_sk